

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-7>

RELATIONS BETWEEN THE UKRAINIAN HELSINKI GROUP AND POLISH SOLIDARITY

ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ ГЕЛЬСІНСЬКОЮ ГРУПОЮ ТА ПОЛЬСЬКОЮ СОЛІДАРНІСТЮ

Sukhoruchko V. V.

*Graduate Student of the Department
of History of Ukraine and Methods
of Teaching History
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Сухоручко В. В.

*аспірант кафедри історії України
і методики викладання історії
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Залізна завіса розділила Європу не тільки фізично бетонними стінами і колючим дротом, але й розділила Європу на людей, які жили в тоталітарному режимі без прав, і людей, які користувалися демократичними свободами. Український та польський народи опинилися за залізною завісою. Мало хто міг собі уявити, що ця ситуація може змінитися в ближчому майбутньому. Людей, які вірили в можливість змін і моральну необхідність боротися з тоталітарним режимом, західна преса називала дисидентами. Дисидентами були представники різних верств суспільства: інтелігенція, робітники, студенти. Українські та польські дисиденти, незважаючи на репресії і постійний контроль, встановили контакти між собою і об'єднали сили в боротьбі з тоталітарним режимом. Вони прекрасно розуміли, що, тільки об'єднавшись, можуть скинути ярмо комунізму, проголосити незалежність і повернутися на шлях демократії і свободи.

З появою Солідарності та Української Гельсінської Групи польсько-українські відносини стали більш активними. 1 серпня 1975 року 35 держав, в тому числі США та СРСР, підписали Гельсінські угоди. Особливо важливим у цьому контексті є «Заклучний акт конференції з безпеки і співробітництва в Європі». Цей документ зобов'язував країни дотримуватися демократичних прав і свобод людини. Незважаючи на те, що Радянський Союз був членом міжнародних організацій і підписував міжнародні угоди про дотримання прав людини, взяті на себе зобов'язання радянський уряд не мав наміру виконувати. Фактично, окрім правозахисників та дисидентів, проблему порушення прав людини

у Радянському Союзі ніхто більше не піднімав. Щоб об'єднати свої сили, українські дисиденти об'єдналися в Українську Гельсінкську групу. До організації увійшов 41 правозахисник, серед них засновники гурту Микола Руденко, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл, Оксана Мешко, Богдан та Михайло Горині, Мирослав Маринович, Петро та Василь Січки та інші. Тоталітарний радянський режим, використовуючи позасудові методи переслідування, здійснював репресії проти учасників Української Гельсінкської групи. Зокрема, вже в перший день заснування правозахисної організації 6 листопада 1976 року невідомі напали на будівлю Миколи Руденка. Оксана Мешко, яка знаходилася в будівлі, була поранена. Викликана на місце події поліція відмовилася скласти протокол [3 с.16-17]. Таким чином, можна зробити висновок, що каральна система СРСР була причетна до цього злочину.

Найбільшим досягненням УГГ стало видання журналу «Український вісник». Редактором, якого був один з найвідоміших діячів українського дисидентського руху – В'ячеслав Чорновіл. В умовах радянського тоталітарного режиму участь у правозахисній діяльності, видання власної преси (самвидав) і передача її на захід було великим досягненням [4 с. 40].

Коли в Польщі зародився масовий рух Солідарності, українські дисиденти перебували в в'язницях в декількох тисячах кілометрів від своєї країни. Їх розкидали по таборах від Кавказу до Уралу [4 с. 40]. Але навіть ці непрості обставини не завадили налагодити контакти між українським і польським дисидентськими рухами. Професор зоотехніки, директор Інституту фізіології Академії наук, активіст польської демократичної опозиції, член Комітету захисту робітників Ян Келановський у червні 1979 року написав листа українському історику, дисиденту Валентину Морозу. Він підкреслив важливу роль В.Мороза у захисті та популяризації гуцульської культури. Ян Келановський писав, що гуцули – «близька нашому серцю етнографічна група» [4, s. 25]. Відомо, що одним із напрямків діяльності В.Мороза було вивчення та популяризація гуцульської етнографічної спадщини, яку він вважав важливим чинником збереження національної пам'яті. Ян Келановський згадував, як у 1974 році переживав звістку про те, що В.Мороз оголосив голодування [3, s. 25]. Відомо, що 1 липня 1974 року В.Мороз оголосив безстрокове голодування через погані умови перебування у в'язниці в місті Володимир. 22 листопада 1974 року Валентин Мороз припинив голодування. Ян Келановський писав, що дуже здив, дізнавшись, що він опинився на волі [3, s. 25]. Відомо, що в ніч з 27 на 28 квітня 1979 року в Нью-Йоркському аеропорту імені Кеннеді дисидентів обміняли на радянських шпигунів: Олександра Гінзбурга, Георгія Вінча, Валентина Мороза – на радянських громадян

Черняєва і Йонгера, колишніх співробітників Організації Об'єднаних Націй (ООН), засуджених в США на тривалий термін за звинуваченням у шпигунстві. Ян Келановський підкреслював: попри те, що В.Мороз знаходиться далеко від своєї дорогої Батьківщини, він боротиметься за права і свободи рідного народу, які грубо і цинічно порушуються радянським режимом [4, s. 25]. Також Ян Келановський закликав до об'єднання польського і українського дисидентського руху в боротьбі за свободу: «Історія показує, що ворожнеча між польським і українським народом призвела до поневолення їх обох». Чи може один з наших народів бути дійсно вільним, коли інший перебуває в полоні? Давайте перестанемо перераховувати образи, які ми завдавали один одному, нехай вони підуть у небуття... відновимо старі традиції співпраці і дружби» [4, s. 25]. Таким чином, вислів «Без вільної України немає вільної Польщі», це було не тільки гасло, а ідея, яку українські та польські дисиденти намагалися реалізувати у боротьбі з тоталітаризмом

Незважаючи на загрозу репресій, українські правозахисники висловили підтримку польській Солідарності. Варто відзначити, що українські дисиденти, навіть перебуваючи у в'язниці, висловлювали свою підтримку і солідарність польській Солідарності. Член Української Гельсінської групи Мирослав Маринович і дисидент, одеський учитель Михайло Монаков написали телеграму, в якій зазначали: «Ми з вами, наші дорогі польські брати, у ваш зоряний час» [1, с. 46-47]. Варто підкреслити, що серед українських дисидентів та правозахисників не було антипольських настроїв чи акцентів.

Отже, можна цілком стверджувати, що саме українські та польські дисиденти заклали фундамент для примирення та побудови добросусідських відносин між поляками та українцями. Незважаючи на різного роду репресії СРСР, українські та польські дисиденти об'єдналися в боротьбі з тоталітарним режимом.

Література:

1. Політв'язні солідаризуються з польською «Солідарністю», *Визвольний шлях*, Кн. 1, Лондон, 1982, с. 46-47/
2. Український правозахисний рух. Документи й матеріали. Українське видавництво «Смолокип» ім. В. Симоненка, Торонто-Балтимор, 1978, 477 с.
3. Archiwum Ośrodek Karta, Opozycja demokratyczna w innych krajach, Teczka AO IV/169, 25 s.
4. Berdychowska B. Współpraca opozycji w Polsce i na Ukrainie/ Slack do wolności. XXV lat Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej, 2007, 220 s.